

Naročnina mesečno
25 Din, za inozem-
stvo 40 Din — ne-
deljska izdaja ce-
loletno 120 Din, za
inozemstvo 140 Din

Uredništvo je v
Kopitarjevi ul. 6/III

Telefoni uredništva: dnevna služba
2050, — nočna 2996, 2994 in 2050

SLOVENECE

Z nedeljsko prilogo »Ilustrirani Slovenec«

Cek. račun: Ljub-
ljana št. 10.650 in
10.349 za inzerate;
Sarajevo št. 7563,
Zagreb št. 39.011,
Praga-Dunaj 24.797

Uprava: Kopitar-
jeva 6, telefon 2992

Izhaja vsak dan zjutraj, razen
podeljaka in dneva po prazniku

Manjšinski kongres

3.—5. sept.

Včeraj je bil otvorjen v Zenevi pod predsedstvom Slovenca dr. Wilfana VI manjšinski kongres, ki po svojem zunanem blesku in moči seveda ne dosega organizacije Društva narodov, ki bo letos že enajstič zborovalo takoj za manjšinskim kongresom, ki pa po svojem notranjem delu gotovo nič manj ne doprinese k medsebojnemu zblizanju evropskih narodov.

Ko se je pred petimi leti pojavila ideja manjšinskih kongresov, je proti nji nastopilo toliko razlogov in dvomov, da bi se že ob rojstvu skoraj zadušila. Pomisleki niso bili čisto neopravičeni. Znano je, s koliko ljubosumnostjo vsaka zlasti še novovzrasle države čuvajo nad svojo integriteto. Po vojni je pa še prav posebno vzplamtela narodna zavest — a tudi narodna mržnja pri mnogih narodih in tako se je bilo bati, da bo kar prvi sestanek manjšin pokazal nekako isto sliko, kakor jo je pred kratkim študentovski kongres v Bruslju: da se bodo delegati med zmerjanjem in očitki še z večjo mržnjo v srcu razšli. Da ni prišlo tako daleč, gre hvala zelo pametni odredbi, po kateri se za vsako zasedanje določijo posebna vprašanja, katerih se morajo vsi delegati med obravnavanjem v ozkih mejah držati. Načrtovanje posebnih vprašanj, ki niso na programu pa naj bodo še tako pereče za kako narodnost, ni dovoljeno.

Pošteno je treba priznati, da so manjšinski kongresi jako dalekosežnega pomena. Šestkrat so se že dosedaj zbrali manjšinski delegati k skupnim konferencam, prvič istočasno z lokarnsko konferenco. To skupno delo zastopnikov najrazličnejših držav, izmena misli in stališč, osebno poznanje in spoštovanje — že to je neka pomembna vez med narodi, ki si sicer stoji dostikrat sovražno nasproti. Vsi ti manjšinski zastopniki pri svojem skupnem delu bolj kot kdorkoli drugi korak za korakom zadevajo na vprašanja, ki so rešljiva le v medsebojnem sporazumu in zato nujno rode spoznanje, da je edino mogoča in edino pametna pot za evropske narode medsebojno spoštovanje in mirno medsebojno sporazumevanje. Počasi in zelo previdno, toda smoteno se manjšinski kongresi lotevajo vprašanj, od katerih so nekatera zelo boleča in katerih bi se mnoge države sploh rade ne dotaknile. Toda že samo v tem, da se jih postavi v javnost, se vzbudi zanimanje in se ustvarja javno mnenje, ki je za vsako propagando nujno potrebno.

V dosedanjih zasedanjih manjšinskih kongresov so se obravnavali v glavnem naslednji problemi. Stališče, ki naj ga zavzamejo narodne manjšine napram državi, v kateri prebivajo; razmerje do lastnega naroda in pa odnos do Društva narodov. — Kar se tiče stališča, ki naj ga zavzamejo narodne manjšine do držav, katerim so vključene, se je ponovno poudarjalo lojalno razmerje in pa pripravljenost za pozitivno sodelovanje pri državnih vprašanjih. V vprašanju odnosa do istokrvnih bratov onkraj državnih meja so dosedaj še vsi manjšinski kongresi poudarili neomajno pravo narodnih manjšin, da z istorodci, — in naj bodo kjerkoli — tvorijo eno narodno in kulturno celoto. V tem oziru bi morala v vsaki državi narodnim manjšinam biti dana svoboda, da se v narodno-kulturnem pogledu svobodno razvijajo in samoupravljajo. Glede Društva narodov pa imajo zaenkrat manjšinski kongresi slabe izkušnje. Saj je baš vprašanje manjšin problem, ki se ga DN skrbno izogiba in ga ne mara načeti, ker se boji, da ne bi našleto na nepremostljive ovire, ki bi lahko imele za posledico popoln razhod evropske družine.

Manjšinski kongresi so potom svojih organov že dosedaj zbrali mnogo materiala za proučevanje manjšinskega vprašanja. Semkaj spadajo najrazličnejše statistike, ki morejo mnogo pripomoči k pravilnemu presojanju in umevanju vprašanj, ki se neprestano ponavljajo kot sporne točke med različnimi državami. Seveda pa ima ves manjšinski aparat predvsem nalogo, da pomaga in podpre narodnostne manjšine v boju za njihove pravice proti večinskemu narodu, kar je mogoče le z medsebojnim zaupanjem in najboljše dokazilnim materialom.

Manjšinsko vprašanje kljub bagateliziranju od strani nekaterih držav, ki bi ga želele spraviti z dnevnega reda, krepko napreduje in stopa vedno bolj v ospredje evropske politike. Za letošnje zasedanje vlada še prav posebno zanimanje, ker se bodo obravnavale jako dalekosežna vprašanja. Poseben interes vzbuja stališče, ki ga bo manjšinski kongres zavzel k Briandovem panevropskemu načrtu. Vsakdo mora priznati, da o kaki Panevropi ni mogoče govoriti, dokler se narodnostna nasprotja, ki marsikje enačijo sovražnosti, ne poležejo ali vsaj znatno ne omilijo. Z velikim zanimanjem se tudi pričakuje poročil o stanju narodnih manjšin po raznih državah, ki bo letos kakor prvič izčrpno podano. V prvi vrsti pa se bo letošnji kongres pečal z organizacijo narodne skupnosti, ki naj vsakemu narodu omogoči, da dela in skrbi za svoje manjšine, ki so po državnih mejah odcepljene od njegovega rodnega telesa.

Jasno, da smo Slovenci na manjšinskem vprašanju zelo živahno zainteresirani. Saj živi tretjina našega naroda izven mej naše nacio-

Veleizdajniški proces v Trstu

Podrobnosti iz predidne razprave

Iz drugega dne razprave, o kateri smo surnarileno poročali v včerajšnji številki našega lista, navajamo danes še nekatere podrobnosti. Občinstva je bilo veliko več nego prvega dne. Predsednik sodišča Cristini je otvoril razpravo in začel nato sam čitati razna pisma, letake in liste.

Grozilna pisma „TIGRA“

Neko grozilno pismo, ki je adresirano na fašističnega voditelja Kalina v Sežani, mu grozi, da bo obesen.

Veliko vlogo igrajo nadalje grozilna pisma, ki so jih dobili jeseni leta 1928 sežanski slovenski prvaki, ki so se zapisali v fašistično stranko. Eno izmed teh pism se glasi: »Izdajalec! Vidimo, da si slepo orodje v rokah fašizma, ne iz prepričanja, ampak iz gola koristiljublja. Zato je vsemu slovenskemu narodu jasno, zakaj si podpisal tisto sramotno spomenico, ki jo je objavila Agencija Stefani 25. avgusta. Ti si se udal pritisku Graziolija in njegovih agentov. Tvoj strah pa te ne bo opravičil pred narodom, katerega stalno izdajáš s svojim podlim obnašanjem. Da to ne bo ostalo nemaščevano, za to bo že skrbela naša organizacija. Pogazil si čast Krasa pred drugimi našimi zemljami in dolžnost vseh poštenih Kraševcev je, da to sramoto operejo s krvjo. Ne bo ušel pravični kazni, ki si jo zaslužil. Za vse svoje pismene in ustne izjave boš dajal odgovor, podlec! Bodi proklet! Vedi, da te le malo korakov loči od usode, ki jo je doživel Cerkenjen (ubiti fašist). Podlec, strahopetec, Judež. — Podpis: Izvršilni odbor kraške sekcije TIGR.«

Neko drugo tako grozilno pismo sežanskim prvakom je bilo napisano ob priliki udanostne adrese, ki so jo le-ti poslali g. Mussoliniju.

Revolucionarni listi in letaki

Potem bere Cristini listič »Svoboda«, ki ima na čelu sekiro, od katere kapla kri, nad njo na črke SI. V tem lističu se med drugim pravi: »Za električno razsvetljavo Krusa in za ceste, ki jih gradi fašizem, ima naše ljudstvo samo zaničevalen posmeh.« — »Mi smo vsi napolnjeni brezmejnega sovraštva proti fašizmu. Nalajamo se ob zarji italijanske revolucije.« — »Ne žrtvujte za krušni dan, kajti ta denar se uporablja za financiranje macedonskih komitejev.« — V nekem drugem članku tega lističa, ki se daktilografuje, je napisan članek, v katerem se grozi »vandalizmu centurionu Grazioliju v Sežani«.

Predsednik bere nato list »Primorski glas«, v katerem je med drugim rečeno: »Odločili smo se, da nadaljujemo borbo proti fašizmu v Italiji, dokler Italija ne bo dala naši manjšini pravice, ki ji slišijo po človeškem in božjem pravu.« Beroč nadaljnje parirje, podčrtuje general Cristini napade proti dinastiji, duceju in režimu. V raznih letakih se govori tudi o požarih italijanskih šol, ki »nedolžno slovensko dečo poitalijanejujejo, jo odevajo po sili v ballijsko uniformo in učijo črtiti rodno mater in rodni dom«. V teh letakih se opominjajo tovariši na Krasu, da podvojijo svojo borbo proti italijanskim institucijam. Obeta se skorajnja zmaga jugoslovanskega naroda nad nasilniki.

Pri tej priliki je postalo očito, kakor pravi v svojem poročilu o procesu »Piccolo« od dne 3. septembra, »kakšnega sistema se ne posluževali slovenski teroristi, da so dosegali, da so njihovi tovariši hitro in točno izpolnjevali njihove navedbe«.

Poseben poudarek je polagal predsednik sodišča tudi na nek letak, v katerem se obžaluje, da se je otroški vrtec na Proseku znet odpril, potem ko je bil že dvakrat zažgan. Z ozirom na neko slovensko zastavo, ki so jo ob tej priliki razohesili neznanec, pravi ta listič, obračajoč se k fašistom: »Klub temu pa se je razohesila, o vi paši sinovi, naša slovenska zastava.«

Drugi letaki opisujejo politične in gospodarske razmere v Italiji in napovedujejo čas, ko se bo ves italijanski narod dvignil proti fašizmu.

Nek letak pozivlja starše, naj ne dajejo otrok v ljudske vrte, kjer učijo otroke že od četrtega leta »služiti umazano Italijo in mrziti lasten narod«. Nato zorne tainik brati razne politične ovadbe o delovanju slovenskih četašev. Posebno se poudarja intenzivna delavnost Bevka in Kosmača kakor tudi Bevkove neveste. Kot velik akcionaš se označuje tudi Andrej Manfreda. Informatorji četašev so se nahajali celo na goriški kvesturi. Naredbe voditeljev na romanežne člane »organizacije« so bile pisane z nevidnim črnilom. Načrt je izdal Ciril Kosmač in pa Komar, mož in žena.

Izpovedbe vseučiliščnika Manfreda

Naiboli obširna je ovadba, ki se tiče Antonija Manfreda. Bil je vpisan na padovanski

nalne države. Jugoslovanska vlada je dala pred kratkim Nemcem kulturno in šolsko avtonomijo. Skrajni čas je že, da nas naši sosedi, Italijani in Nemci, od katerih se eni radi sklicujejo na svojo plemenitost in drugi na kulturnost, posnemajo in dajo našim bratom iste pravice, ki jih njihovi istorodci med nami uživajo.

Delavski sveti

Belgrad, 3. sept. z. V ministertvu za socialno politiko se izdeluje načrt zakona o delavskih svetih uri banskih upravah.

univerzi za socialne in politične nauke. Bil je vpisan tudi v »Gufe« (Gruppo Universitario Fascista), v katerega je vstopil maja meseca 1929 in je pripadal milici s činom navadne črne srage. V koprskih zaporih je svoje delovanje obširno izpovedal in je tajnik sodišča to izpoved v celoti prebral.

Manfreda pravi, da se je leta 1928 v Gorici slučajno seznanil z Maksimilijanom Rejcem in njegovim bratom Albertom. Imeli so več sestankov. Eden izmed teh sestankov je bil napovedan na gori Sabotinu. Šel je do vnožja gore, kjer je srečal neznanca, kateremu je povedal parolo, katere ga je naučil v obtožnici večkrat imenovani student Jelinčič. Ta parola se je glasila: »Štiri Svobodni«. Na Sabotinu so se potem zbrali še dr. Avgust Sfiligoi, student Gatnik, tolmarski čevljar Sorli, nek slovenski učitelj iz Mele in neki Logar. Na tem setanku se je govorilo o borbi proti fašizmu in o borbi proti izseljevanju Slovanov iz Julijske krajine. Sestanek je trajal do zore.

Iz čitanja tajnika se razvidi, da je Manfreda izdal veliko oseb tako iz goriških dijaških krogov kakor iz kobarškega okraja, ki da so pri akciji pomagali. O goriški dijaški organizaciji je dejal, da je bila razdeljena v srenje, kateri je bil na čelu načelnik. Dijaških srenj je bilo šest, in sicer v Tolminu, kateri je načeloval Anton Valenčič, doma iz Volč, v Kobaridu, katero je vodil Manfreda, v Idriji, kateri je načeloval Slavko Ferjančič, v Bači, katero je vodil Kosmač, v Brdih, kjer se Manfreda voditelja ne spominja več, in na Vipavskem, kjer je predsedoval srenji Kalin.

Za voditelja vsega jugoslovanskega iredentističnega pokreta označuje Manfreda Alberta Rejca (ki ne biva več v Italiji). Manfreda je tudi dal podatke o tako zvanih celicah. Ena glavnih nalog celic je bilo razširjanje slovenskih časopisov »Slovenec« in »Jutra« ter drugih prepovedanih slovenskih žurnalov. Manfreda je tudi razširjal letake, v katerih so se Slovenci pozivali, naj ne grejo na volišče ob znanih volitvah v fašistični parlament. V zvezi z razširjanjem teh manifestov je Manfreda predvsem obtožil poštnega sela Dorčeta Koreneta v kobarškem kotu in čevljarja Sorlija iz Tolmina.

Nato so se brali drugi policijski raporti, ki se bavijo z istim predmetom. Bral se je tudi raport goriške policije, kateri je bil vpisan šele v zadnjem času in kateri slika teroristične akcije, izvršene v zadnjem času.

Nek raport tržaške policije poroča, da so se razni manifesti, potem pa izvodi znanega italijanskega protifašističnega dnevnika »Liberta« in italijanskega antifašističnega humorističnega lista »Becco Giallo« našli skriti v pisalni mizi Franca Marušića v Banca d'America e d'Italia v Trstu.

Zmešnjava

Začetkom včerajšnje obravnave med branjem gori navedenih dokumentov se je začelo nekaj šušljati. Policisti in častniki so se dvignili in šli iz dvorane. Nato je predsednik, general Cristini dobil neko pismo, katerega je tiho prebral in izročil državnemu tožniku Dessiju. Pismo je prinesel v dvorano Diamanti, vršilec dolžnosti komandanta 78. milične legije San Gi-

Tretji dan razprave

Zasliševanje obtožencev

Trst, 3. sept. (Od našega poročevalca.) Na današnji obravnavi je bilo zaslišanih več obtožencev. Med občinstvom je bilo opaziti tudi več zastopnikov inozemskih držav, med njimi francoskega in madjarskega generalnega konzula.

Prvi obtoženec Bevk

Prvi je bil zaslišan 21 letni vseučiliški student Bevk, ki je priznal, da je leta 1925 spoznal v furlanskem Vidnu slovenskega agitatorja Rejca, ki ga je imenoval za dopisnika »Edinosti«. Drugi brat Rejca je imel z njim daljši razgovor o položaju slovenske manjšine v Julijski Benečiji. V prihodnjih letih je vedno obiskoval kroge pri »Edinosti«. Naročila mu je dajal vedno Rejec, ki mu je nekoč povedal, da je sedaj postal član tajne organizacije. V Cvetrežu je bil meseca avgusta 1928 velik shod studentov. Med tovariši je užival popolno zaupanje. Bevk je obširno navajal, kako je izvrševal naročila tajne organizacije. Bevk je tudi priznal, da je imel na razpolago tajni alfabet, katerega pa se ni posluževal.

V nadaljnjem zasliševanju so spraševali Bevka tudi o tem, ali je bil član organizacije za tajno izseljevanje protifašistov iz Italije. To je obtoženec odločno zanimal. Navedel je, da ve samo to, da je bilo treba dva milanska protifašista spraviti v inozemstvo radi intervencije antifašistične centrale v Parizu. Končno pa je le priznal, da je sodeloval pri pobegu več Slovencev, ki so meseca maja 1929 hoteli pobegniti v Jugoslavijo. Dalje je Bevk se izjavil, da je razdeljeval protifašistične letake.

Obširno je potem govoril o tajnih sestankih članov studentovske organizacije, na katerih so govorili o protifašističnem delovanju. Tako je navajal, da je Rejec, preoblečen kot fašist, prekorajl italijansko mejo v goriškem okrožju.

Obtoženec Manfreda

Manfreda je izjavil, da je pristopil k organizaciji šele po požigu v Tolmino decembra 1929. Manfreda je bil obenem član fašistične stranke in slovenske organizacije. Leta 1926 se je prvič udeležil političnega shoda Slovencev v Trstu, ki je naj bilo pripisanih okoli 30 oseb. Kot navdušen

usto, ki vrši te dni po Trstu obsežno varnostno službo. Obrazi so bili v leti v skrbel. Zakaj se je šlo, se od oblasti ni moglo zvedeti.

Obtoženci

Glede obtožencev piše »Popolo di Trieste«, da je Solija Franček in izgleda drugega dne obravnave bolj mirno, nego prvega dne. Obtožena je z eleganco, vsa v črnem, z gostim črnim pučolanom. Tudi drugega dne so pripeljali vse obtožence, izvenšči žensko, priklenjene na eni sami verigi, katero jim snamejo šele v kletki. Glede Frančekineve trdi »Piccolo«, da je tudi hudo obremenjena, da si je iz obtožnice same razvili le to, da je za zaroto vedela. Glede ostalih obtožencev pravi »Popolo d'Italia«, da so se prvega dne razprave skušali med seboj razgovarjati, radi česar so jih drugega dne razvtrstili drugače. Razen karabinerjev so porazdelili med nje posebne uslužbence prekega soda, da pazijo, da se ne bi med seboj kaj dogovarjali.

Črke »TIGR«, ki se nahajajo na grozilnih pismih raznih kraških Slovencev-renegeatov, razlaga sodišče kot Trst, Istra, Gorica; kaj bi pomenila potem črka R, se ne ve. Pravijo, da je to oficijelni znak akcionašev.

Besede, ki so jih izdale

Med raporti, ki so se brali, se je bral tudi raport, ki poroča, kako je obtoženi mizar Španger iz Proseka pred atentatom na uredništvo »Popolo di Trieste« Soliji Franček in v Gorici ponudil en izvod tega lista z besedami: »Berite »Popolo di Trieste«, ker jutri ga ne boste več.« Te besede, ki jih je Frančekina zaupno povedala svojim prijateljem ali prijateljicam, so bile tiste, ki so šele spravile policijo, katere se je do tedaj prizadevala zaman, na sled atentatorjem.

Brali so se tudi raporti, ki se bavijo s skrivnostnim umorom Marangonija in njegove žene v Ricmanjih, glede katerega se vrši šele razprava, vendar pa pravijo, da je v to zadevo zapleten tudi sedanjí obtoženec Nikolaj Kosmač, ki da je o tem umoru zaupno govoril. Drugi dokumenti govorijo o poskušanih atentatih na fašista Kureta in na kraškega fašističnega kapitana Graziolija, na katerega naj bi se vrgla bomba, ko bi se peljal na avtomobilu na inspekcijisko potovanje po Krasu. Od sedanjih obtožencev se nikomur ti nameravani atentati niso še dokazali. »Popolo di Trieste« v svojem poročilu o procesu pa namiguje, da bi mogel biti v to zapleten Marušić, ki velja za voditelja teroristične organizacije v tržaški okolici.

Kakšna je bila bomba

Glede atentata na uredništvo tržaškega lista zvemo, da so najprej mislili, da je eksplodiral parni kotel. Eksplozirala pa je bomba, ki je vsebovala 8 kg razstreljiva. Notranji premer bombe je znašal 4 cm, zunanji pa 5, oziroma 12 cm in 15 cm. Bomba je obstojala iz cevi iz cinkovega železa, katere je bila na koncu zaprta po kompresorju. Enakega tipa so baje bile tudi bombe, uporabljene pri drugih atentatih. Sicer se bo pa o teh podrobnostih govorilo še tekom procesa.

športnik se je udeležil ustanovitve športnega kluba »Alba« v Kobaridu, kateremu so pripadali Slovenci in Italijani. Leta 1927 je bil še predsednik športne skupine v Vidnu, kateri so pripadali samo italijanski študenti. Leta 1928 pa se je že začel marljivo učiti zgodovine. Takrat se je zavedel, da ima tudi on narodno zavest. Po branju o velikih močeh se mu je porodila želja, da bi tudi sam napravil kaj velikega. Vendar se ni hotel udeležiti nobenega atentata. Bolelo ga je kot sina slovenskih staršev, da se tradicije njegovega naroda in jezika ne priznavajo, takrat se je zavedel, da tudi on pripada jugoslovanski domovini. Vendar ni bil takrat niti danes nima čuta sovraštva proti Italiji. Nikdar ni bil član terorističnih organizacij. Slučajno se je sestal z Rejcem, ki ga je vabil v organizacijo. Bil je poročevalec »Edinosti«. Tudi je stopil v milično službo. V Gorici se je sestal z informatorjem Jelinčičem. Ko je bil na vseučilišču v Padovi, se je seznanil se z nekaterimi zaupniki iz Kobarida. Pri zadnjih političnih volitvah je vršil živahno propagando. Pripadal je k skupini »Adrija«, ki je vršila moč še isti dan z motornim kolesom odpeljal v Prosek. Zvečer ji je s poročil, da »Popolo di Trieste« ne bo več izhajal.

Ciril Kosmač

kateremu je Rejec obljubil, da mu bo pri studiju pomagal, samo če dokaže, da je dober Slovenec. Kosmač je izjavil, da za akcijo, kakršne je obtožen, sploh ni sposoben.

Nato je bila zaslišana

Zolija Franček

ki je izjavila, da so se v trgovini njenega moža v Gorici mnogokrat shajali voditelji slovenskih organizacij. Večkrat je morala raznašati šifrirana pisma. Tudi je razdeljevala letake, kaj je bil njen mož predsednik slovenskega društva. Tudi je bila zapletena v akcijo Slovencev, ki so protifašiste vodili čez mejo. O atentatu na »Popolo di Trieste« je izjavila, da je prišel v njeno trgovino znan Slovec iz Proseka in ji izročil pismo, kakor se je njen mož že isti dan z motornim kolesom odpeljal v Prosek. Zvečer ji je s poročil, da »Popolo di Trieste« ne bo več izhajal.

Nadalje pa je bil zaslišan eden glavnih obtožencev

Ferdinand Bidovec

Priznal je, da je skupno z Milošem položil bombo na svetilnik in natresel po stopnicah svetilnika komunistične letake, ter je tudi zažgal vrvice.

Nato se je govorilo

o atentatu na redakcijo »Popolo di Trieste«.

Glavna pozornost se je obračala na Bidovec. Njegova tovariša Miloš in Marušič sta pobledela in napeto zasledovala vsako njegovo besedo.

Bidovec je izjavil, da je prve dni meseca februarja obiskal Marušiča v njegovem stanovanju, da mu sporoči, da ima pekleniški stroj, čigar moč je večja, kakor onega stroja, ki je bil položen na svetilnik. Ob koncu prihodnjega tedna se mu je sporečilo, da se mora bomba prinesiti v redakcijo »Popolo di Trieste«. Po naročilu Marušiča je šel potem skupno z Milošem par dni prej v uredništvo lista, da preštudira hišni načrt. Dne 10. februarja zvečer sta se oba sestala na Corso Vittorio Emanuele. Miloš je imel bombo zavito v papir pod suknjo, Bidovec pa zavoj letakov. Pred poslopijem uredništva sta se nahajala takrat dva karabinerja, katerim sta se izognila, pozneje pa sta se vrnila. Slika sta v prvo nadstropje, ker sta pa slišala za seboj korake, sta šla še v drugo nadstropje. Tu sta ostala pred nekim oknom na hodniku, kjer je Miloš bombo za nekaj trenutkov odložil. V tem trenutku je šla mimo neka ženska. Potem pa je bilo vse mirno. Vrnila sta se v prvo nadstropje in se previdno ozirala. Miloš je poskusil odpreti vrata v tiskarno, vrata pa so bila zaklenjena. Zato sta bombo položila v neki kot in zažgala vrvice. V bombi je bilo 8 kg dinamita.

Predsednik: »Kdo vas je pozval, da vstopite v teroristično organizacijo?«

Bidovec je odgovoril, da ga je pozval Marušič. Bidovec je končno še omenil, da se je udeležil shoda zarotnikov v Cvetrežu.

(Razprava je bila nato odročena na jutri.)

Kaj pišejo italijanski listi

Nadikalni fašistični rimski »Tevere« piše ob priliki razprave med drugim, da mora tržaški proces pomeniti konec slovenske antifašistične zarote. Slovani so lahko s svojimi balkanskimi metodami razkrojili avstro-ogrsko monarhijo, nikakor pa ne bodo mogli balkanizirati Julijske krajine. Italija je narodno tako edina in kompaktna, da je absurdno, če jo mislijo nekateri brezumneži raniti. Italija bo rano na vzhodu neposredno in definitivno izžgala. Res je, da ta meja ni naravna, ker bi morala Italija segati še delj, toda zaenkrat je sveta in je Italija ne bo pustila spremeniti. V teh mejah pa naj Slovani živijo pod dobrotami italijanske civilizacije in državljanstva, ki vsakemu daje največje časti in pravice.

Novo nastali fašistični list »Il Corriere«, ki tudi izhaja v Rimu, piše v podobnem smislu in konča svoj članek s sledečimi besedami: »Pravica, ki jo italijanski in fašistični narod pričakuje, je ta, da naj Tribunal fašistične revolucije stori sklep, kakor ga zahteva državna vest italijanskega naroda — sklep, ki bo siguran, rimski in fašističen.«

Napoljski »Mattino« konstatira vekovno in neomajno italijanstvo Julijske Benečije in sklepa, da obtožencev tržaškega procesa ne vodi noben uvaževanja vreden ideal, ampak da bo hoče hoče preprečiti in onemogočiti prijateljske odnose in sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo, katero rimska vlada Jugoslaviji ponuja. Oni mislijo, da se Italija da ustrahovati ali po provokacijah desorientirati. Treba jih je preprečiti, da Italija sprčo tega ne zgubljaja svojega mira, ampak da bo mirno in hladno zločince vedela zadeti z mečem pravice. Primerno je tudi, da se proces vrši v Trstu, da se vsak lahko prepriča, kako veliko je nasprotje med fašističnim slovenskim iredentizmom, ki Trst smatra kot svoje mesto, in med resnico, ki se bo vsakemu v Trstu s solučno jasnostjo posvetila: da je namreč srce tega mesta italijansko do zadnjega vlakca. Zato bi bilo dobro, sklepa »Mattino« svoj članek, da bi procesu prisostvovali inozemski časnikarji, predvsem žurnalisti iz Jugoslavije.

»Piccolo« polemizira v prvi vrsti z belgradsko »Pravdo« in z govoric, da bodo jugoslovanski emigranti iz Italije vložili na Društvo narodov petico, v kateri bodo protestirali proti režimu, ki se izvršuje napram slovenski manjšini v Italiji — ter pravi, da Italija s procesom proti obtožencem zasleduje namen, da razgneva popolno sliko zločinskega delovanja teroristične organizacije, ki je ogrožala mirne odnose med Italijo in Jugoslavijo ter mir sploh. To da je bolj hvaljeval predmet za Društvo narodov, nego pritožbe proti navidezno slabemu ravnanju Italije z Jugoslavi, ki uživajo najpopolnejše državljanske pravice.

Grška vlada proti katoliški Cerkvi

Atene, 3. sept. as. Grška vlada je vzbudila pozornost s tem, da je izdala posebne odredbe proti rimskokatoliški Cerkvi. Vlada je pozvala rimskokatoliške duhovnike, ki stalno bivajo na Grskem, da ne smejo nositi take duhovniške obleke, ki bi bila slična obleki grško-ortodoksnih duhovnikov. Katoliški duhovščini se očit, da najraje nosi slično obleko, da bi si lažje pridobila zaupanje priprostega grškega naroda. Na to misel pa je vlada prišla radi tega, ker je v zadnjem času več pravoslavni prestopilo v kat. Cerkve. Grška vlada je vsem rimskokatoliškim duhovnikom, ki bi se na to prepoved ne ozirali, zagrozila z izgonom. Venizelosa vlada, ki ima izrazito framsonsko obilježje, je že ponovno neprikrito pokazala ost proti kat. Cerkvi, v zadnjem času v vprašanju agrarne reforme, ki je bila izvedena odločno proti cerkvenim interesom.

Podkarpatska Rusija dobi avtonomijo

Praga, 3. sept. AA. Listi iz Užhoroda prinašajo danes intervju z guvernerjem Podkarpatske Rusije, ki je izjavil, da pogajanja glede avtonomije Podkarpatske Rusije napredujejo. Kar se tiče memorandumov, ki jih je poslal Društvo narodov poslanec Kurtiak, je izjavil guverner, da jih ne more preprečiti, vendar po njegovi sodbi ne more Društvo narodov ničesar ukreniti, ne da bi se prej dogovorilo s češkoslovaško vlado.

Otvoritev manjšinskega kongresa

Manjšinsko vprašanje — eden najvažnejših evropskih problemov

Zeneva, 3. sept. as. VI. kongres evropskih narodnih manjšin je otvoril danes z nagovorom dr. Wilfana. Generalni tajnik kongresa dr. Amende je izjavil, da pri vprašanju narodnostnih manjšin ne gre samo za usodo mnogo milijonov ljudi, temveč za vseevropski problem, katerega politični pomen je v tem, da vsaka manjšinska skupina lahko služi v narodnostno pomirjenje ali pa da še poveča in razpiha nasprotstva v Evropi. Navajal je, da bodo poročila tajništva jasno pokazala, da obstajajo skupine narodov, ki se smatrajo za manjšine v skoraj vseh evropskih državah, da danes sploh ni več nobene enotne zaokrožene nacionalne države in da je torej v mednarodnem smislu popolnoma nesmiselno, če bi se hotela danes kaka država razširiti na stroške druge države. Evropski problem manjšin se danes ne more rešiti več s spremembo me-

ja. Ravno zato se mora spopolniti manjšinsko pravo. Na Poincarejevo noto o manjšinah je odgovoril dr. Amende, da leži rešilo sredstvo za mir Evrope ne v tem, da se zamolči vprašanje manjšin, temveč edino v tem, da se o njih obravnava resno. Če je minul čas, da bi se vprašanje rešilo s tem, da bi večinski narod enostravno vsrkal vase manjšine. Danes more voditi pot do rešitve evropskih težkoč samo s tem, da se narodnosti med seboj spoštujejo.

Nato so bili izvoljeni trije odbori: za objavo situacijskega poročila manjšin, za organizacijo narodnih skupnosti preko državnih mej in za mednarodna organizacijska vprašanja.

Vprašanje Panevrope pride jutri opoldne na razpravo pri Društvu narodov.

Zmagoslavje francoske aviatike

Po svečanem pristanku Costesa in Bellontea v New Yorku

Pariz, 3. sept. AA. Vest o srečnem pristanku letalcev Costesa in Bellontea na newyorškem letališču v Cortisfieldu je prispela v francosko prestolnico okrog polnoči. Na trgu Concordije je bila zbrana desetstisočlupna množica, ki je sprejela vest z ogromnimi manifestacijami za francosko letalstvo: Polet francoskih letalcev preko Oceana je trajal 37 ur in 18 minut.

Množice ljudstva, zbrane na pariških ulicah, so vzklikale od veselja. Ljudje, ki so prihajali iz gledališč in koncertnih prireditvev, so se pridružili množici, tako da so bile vse ulice in veliki bulvarji polni navdušenega občinstva.

Predsednik francoske republike Doumergue je takoj, ko je doznal o srečnem koncu poleta letalcev Costesa in Bellontea, poslal obema letalcema brzojavno svoje čestitke. Istotako minister za zrakoplovstvo Eynar in ameriški preds. Hoover.

Letalec Costes bo, kakor se izve, odklikovan z redom Legije časti druge stopnje. »Matine« poroča, da bo Costesova žena prihodnji teden odpotovala v New York, z njo pa letalec Codot, ki bo poskusil zboljšati svetovni rekord v daljavo z letalom »Vprša-šaj«, in sicer v smeri proti Carigradu.

New York, 3. sept. Francoska letalca Costes in Bellontea sta bila pri svojem pristanku v Cortisfieldu sprejeta od mnogotisočlupne množice, ki jih je burno pozdravljala. Med drugimi so bili prisotni tudi Lindbergh s svojo soprogo, francoski poslanik, francoski generalni konzul v New Yorku in zastopnik newyorškega župana. Množica je predrla poli-

cijski kordon, nato je poskusila policija prevarati tok množice s tem, da je dvignila na ramo dva preobčena policista, da bi s tem speljala množico v napravo. Ljudje so pa spoznali prevaro in pritisnili v smeri proti Costesu in Bellonteu, katera je množica 500 ljudi obkrožila pri neki steni in sta morala Costes in Bellontea najprej dati intervju, v katerem sta izjavila, da sta imela na potu slabo vreme. Če bi bila imela veter za hrbtom, bi bila dospela že prej. Le po daljšem trudu se jima je posrečilo izriniti se iz množice in dospeti v hotel. Pozneje je izjavil Costes, da je letalo trikrat zašlo v velike viharje. Najprej na irski obali, takoj potem nad Oceanom, nazadnje pa nad Novo Škotsko. Drugi vihar je potisnil letalo za 100 milj proti jugu. Ker letalca nista zagledala nobene suhe zemlje, sta se pozneje zopet povrnila proti severozapadu. Ob 3 zjutraj francoskega časa sta prvič opazila suho zemljo. Predsednik Hoover jima je poslal pristožno čestitko.

Pariz, 3. sept. as. Vest o tem, da sta Costes in Bellontea dospela v Ameriko, je izzvala veliko navdušenje. Radi ogromne popularnosti sta oba pilota s svojim uspešnim poletom dosegla mnoga denarna sredstva. Costes bo dobil iz raznih premij, zavarovalnih itd. 50 milijonov frankov ali 2 milijona dolarjev. Če bo letel še od New Yorka v Dallas v Texasu, bo dobil še posebno nagrado 25.000 dolarjev, ki jo je obljubil polkovnik Eastwood samo za to, da bo mogel francosko letalo osebno pokazati prebivalcem Texasu.

V Heimwehru zmagala zmerna struja

Steidle in Piriemer odslovljena — Knez Starhemberg — edini voditelj

Dunaj, 3. sept. as. V Heimwehru je končana kriza med voditelji. Ob prvi zvezni voditelja dr. Steidle in Piriemer sta bila na seji zveznega vodstva v Schladmingu odslovljena. Dobila sta zahteva za svoje deseden delovanje, za novega edinega zveznega voditelja pa je bil izvoljen znani garnjeavstrijski deželni voditelj Heimwehra knez Starhemberg. Domneva se, da je dr. Steidle padel radi svojih večkratnih govorniških izpadov, v katerih nazadnje tudi zveznemu kanclerju dr. Schöberlu ni več prizanašal. Dr. Schöberl je radi Steidlejevih osebnih napadov prekinil z njim vsako zvezo in razpravljal samo še s štabnim šefom Rauterjem, naslednikom majorja Rabsta. Obenem z dr. Steidlejem in dr. Piriemerjem so podali ostavko tudi generalstabin šef Rauter in Oberregger ter vsi organi zveznega vodstva. Novi zvezni voditelj, knez Starhemberg je star 31 let. Čuje se da bodo Starhembergu postavili ob stran nekakšni vrhovni svet uglednih, materialno neodvisnih mož pod vodstvom vojniško izobraženega in organizatorično izkušnega štabnega šefa za vodstvo poslov. V Heimwehrovskih krogih se sedaj že obžaluje, da Heim-

wehr ni sama vstopila v vlado. Druga napaka Heimwehra pa je bila ta, da so izid ustavnega boja orisali kot poraz Schöberjeve vlade. Kot program kneza Starhemberga se lahko smatra njegov govor na zborovanju v Steyrn, v katerem je izjavil: »Mi nismo prišli zato, da bi svojim sodržavljanom, ki danes še korakajo za rdečo zastavo, napovedali boj, temveč da jim pokažemo, da je njihova bol tudi naša bol. V državi, v kateri bomo vladali, ne bo mogoče, da bi kak Sieghard (guverner prepadelva Bodenkreidantaltal) smel izjaviti, da je pripravljen, udeležiti se obnove Steyra s prispevkom 1 milijona šilingov, katerega je zaslužil s tem, da je pripravil ob kruh na tisoče delavcev.«

Oni gospodje, ki dobitvajo svojo modrost iz Sovjetske Rusije, so nemškega delavca izdali mednarodnemu velekapitalu. Mi se nikdar ne bomo ponizali, da bi postali garja podjetnikov. Naši politični cilji niso slabši mezdni pogoji za delavce in boljši pogoji za podjetnike, temveč naš cilj je vključitev nemškega delavca v nemško narodno skupnost.

Boji v Maroku

Pariz, 3. sept. AA. Poročajo iz Rabata: Francosko namestništvo je izdalo poročilo, ki pravi, da so francoske čete imele na alžirsko-maroški meji boje z veliko tolpo maroških vstašev. Francoske čete so vstaje prisilile, da so se z velikimi izgubami umaknili. Pri tem je padlo 22 legijonarjev, ranjenih pa je bilo 24. Francoske regularne čete so imele 12 ranjenih.

Kako so odkrili ostanke Andréjeja

Stockholm, 3. septembra. AA. Casopisje priobčuje poročilo, ki ga je izdal vodja norveške ekspedicije Gunar Horn o tem, kako je odkril ostanke polarnega raziskovalca Andréjeja in njegovih tovarišev. Ekspedicija je prehodila kakih 400 km skozi polarno noč. Nato opisuje Horn podrobno, kako je ladja zadela v snežni kup. Posadka se je začela zanimati za nenavadno snežno kepo. Nato so Horn in člani njegove ekspedicije z nadčloveškimi napori izkopali ostanke Andréjejeve ekspedicije s sekirami. Horn poroča, da je dnevnik Andréjeja bil v snegu in zmrazjen, da pa so poleg tega našli knjigo z beležkami o prehojenih poti, ki ima samo nekaj strani. Navzlic temu pa so ti podatki ogromne važnosti.

Oslo, 3. sept. as. Preiskava okoliš, ki jo je izvršila posebna komisija v Tromsø, je dognala, da hrbtne kosti, ki so jih našli v čolnu, niso človeške, temveč od severnega medveda. Zato je dvomljivo, ali je Andrej dosegel Kvilyö z enim ali z dvema tovarišema.

Tromsø, 3. sept. as. Andréjeva polarna tragedija je sedaj pojasnjena. Iz dnevnika je razvidno, da je Frankel na potovanju po ledu omagal in umrl. Po kratkem poletu se je balon poškodoval najbrže na 83 stopinji širine. Nato je ekspedicija korakala po trdnem ledu v severovzhodni smeri. Dne 5. septembra so potovali po ledu. Andrej in Strindberg sta dosegla otok par dni po 5. septembru. Strindberg je umrl najprej ter ga je Andrej pokopal. Andrej pa je pred svojo smrtjo shranil dnevnik pod seboj.

Dunajska vremenska napoved. Večinoma jasno, temperatura se bo zvišala. Lokalni vetrovi.

Priprave za belgrajske slavnosti

Belgrad, 3. sept. m. Velikostni proslavi 6. 7. in 8. sept. bodo prisostvovali vsi člani kraljevskega doma. Danes ob pol 11 je v Belgradu na to svrhu prišel s Simphon ekspresom Nj. V. knez Arsen. Na kolodvoru ga je sprejel maršal dvora general Dimitrijević. Knez Arsen klub svoji visoki starosti izgleda še vedno zelo svež. V prestolici knez Arsen že delj časa ni bil, ker neprestano biva v inozemstvu.

Belgrad, 3. sept. m. V teku današnjega dne so prispele že vse delegacije vojnih enot, ki bodo sodelovale na proslavi. Vsepopad, koder so te edine korakale po ulicah v Belgradu, so bile pristočno in navdušeno pozdravljene od številnega prebivalstva, ki z velikim zanimanjem spremlja vse priprave za svečanosti. Danes so prišle v Belgrad že vse delegacije, ki imajo še stare polkovne zastave; iz mest, iz katerih so poveljstva polkov, poročajo o navdušenju ob slovesu dotičnega prebivalstva od starih zastav. Dopoldne so se vršila na Banjici poskusna vaja vseh doslej dospelih čet. Tem poskusnim defilejem sta prisostvovala predsednik vlade general Zivković in vojni minister general Hadžić. Poveljnik parade armadni general Dokić je poveljeval tudi že današnji vaji, ki je v splošnem lepo izpadla. Najprej so defilirali pešpolki, deputacije pešpolkov, nato pa planinski pešpolk in topništvo. Na proslavi bodo sodelovali trije polki naših letal in sicer izvidniški, lovski, bombardni in poljski, skupaj 126 aeroplanov. Doslej še nikdar ni nastopilo toliko naših vojnih aeroplanov in bo v tem oziru ta proslava tudi največkratnejša.

Za naše izseljence

Belgrad, 3. sept. AA. Konferenca predstavnikov ministrstva socialne politike in narodnega zdravja s predstavniki naših izseljeniških organizacij v Nemčiji in Franciji se je vršila večeraj in danes v oddelku za socialno zaščito ministrstva socialne politike in narodnega zdravja. S strani ministrstva za socialno politiko in narodno zdravje so prisostvovali načelnik Dušan Jeremić, načelnik splošnega oddelka Hofmanović, šef oddelka za izseljevanje in priseljevanje Stjepan Horman in šef oddelka za zavarovanje delavcev Marko Tujković. Izseljence sta zastopala g. Bolha in župnik v Merlebachu Anton Hafner. Na konferenci so razpravljali o željah in predlogih naših delavcev, zaposlenih v Nemčiji in Franciji v pogledu njihove socialne in pravne zaštite ter zaštite njihove kulture in prosvetnega položaja kakor tudi o potrebi čimprejše sklenitve konvencij za zaščito in zavarovanje delavcev s Francijo, Belgijo, Holandijo, kamor prihaja vedno več naših izseljencev. Nadalje so proučevali konvencijo iz leta 1928, sklenjeno z Nemčijo, kakor tudi funkcioniranje določil imenovane konvencije. Glede vseh teh vprašanj je bila dosežena popolna soglasnost med predstavniki naših izseljencev iz omenjenih držav in predstavniki ministrstva socialne politike in narodnega zdravja, posebno v pogledu čimboljše organizacije podpore v slučaju nezaposlenosti ter o vprašanju potovanja dece v naša primorska okrevališča.

Sodišča za mladoletnike

Belgrad, 3. sept. AA. Na podstavi čl. 435. zakonika o sodnokazenskem postopku je minister pravde dr. Milan Sršić predpisal to-le uredbo o ustanovitvi sodišč za mlajše mladoletnike:

1. Pri okrajnih sodiščih se ustanove oddelki kot sodišča za mlajše mladoletnike in sicer:
 1. pri okrajnem sodišču v Senti za področje istega sodišča in za področje okrajnih sodišč v Subotici in Bački Topoli;
 2. pri okrajnem sodišču v Velikem Bečkereku za področje tega sodišča in za področje okrajnega sodišča v Jaši Tomiću;
 3. pri okrajnem sodišču v Veliki Kikindi za področje istega sodišča in za področje okrajnega sodišča v Novi Kaniži;
 4. pri okrajnem sodišču v Somboru za področje tega sodišča in za področje okrajnih sodišč v Apatinu, Kuli in Odjaci;
 5. pri okrajnem sodišču v Čakovcu za področje tega sodišča in za področje okrajnega sodišča v Prelogu;
 6. pri okrajnih sodiščih v Novem Sadu, Starem Bečeju, Titelju, Bački Palanki, Pančevu, Ali Bunarju, Kovacicu, Perležu, Novem Bečeju, Darbi, Beli Crkvi, Vršku in banatskem Karlovcu za področje vsakega teh okrajnih sodišč;
 7. na vseh sedanjih okrajnih sodiščih na področju vrhovnega sodišča v Sarajevu, banskega stola v Zagrebu ter višjega deželnega sodišča v Ljubljani in Splitu za področje vsakega od teh okrajnih sodišč.

Čl. 2. Ta uredba stopi v veljavo dne 15. septembra 1930. Do tega dne morajo biti v smislu čl. 436. zakonika o sodnokazenskem postopku postavljeni sodniki za mlajše mladoletnike.

Stabilizacija dinarja

Belgrad, 3. sept. z. Dopoldne je finančni minister dr. Švrljuga imel konferenco z opolnomočenima ministroma Gospodnetičem in Letico. Obravnavali so zakon in načrt o stabilizaciji dinarja, ki je dobil končnoveljavno stilizacijo. Ta načrt ne bo šel pred zakonodajni finančni svet, nego bo takoj vzakojen.

Konferenca zastopnikov gosp. organizacij

Belgrad, 3. sept. z. Dne 12. septembra bo v kabinetu pomočnika ministra dr. Letice konferenca zastopnikov industrijskih, obrtnih in trgovinskih zbornic ter ostalih gospodarskih korporacij, da pripravijo material za izvedbo uredbe o uvajanju novega zakona o skupnem davku na poslovni promet. Oddelek za davke v finančnem ministertvu je že poslal gospodarskim organizacijam vabilo na sodelovanje na tej konferenci.

Belgrajske vesti

Belgrad, 3. sept. AA. Z ukazom Nj. Vel. kralja in na predlog predsednika ministrstva sveta in ministra notranjih zadev je postavljen za prvega pomočnika ministra notranjih zadev v 1-l dr. Ivan N. Perović, pomočnik ministra notranjih zadev v 1-2a.

Hercegovci. 3. sept. p. Snoci je okrog šestih prispel v Kotorski zaliv prvi aeroplanski nosilec »Zmaj«.

Belgrad, 3. sept. AA. V kabinetu ministra za zunanje zadeve je bila 3. t. m. ob 12 izvršena izmenjava ratifikacijskih instrumentov konvencije o pomirjenju in arbitraži podpisane v Belgradu 25. marca t. l. med kraljevino Jugoslavijo in kraljevino Belgijo.